

Makale Geliş | Received: 03.05.2023
Makale Kabul | Accepted: 08.07.2023
Yayın Tarihi | Publication Date: 20.10.2023
DOI: 10.20981/kaygi.1291864

Hasret Kökten

Dr. Öğr.Gör. | Dr. Lecturer
Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Denizli, TR
Pamukkale University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Denizli, TR
ORCID:0000-0001-5496-1980
hince@pau.edu.tr

Eğitimde Felsefi Sorgulama ve Çocuklar İçin Felsefe (P4C)

Öz: Düşünen ve sorgulayan bireylerin yetiştirileceği toplum ideali her çağ için önemlidir. Bunun gerçekleşmesi için ise her adımda eğitim ve felsefe birlikteliği gerekmektedir. Felsefe; eğitim ortamında merak ve şüpheye dayalı sorgulamanın gelişimi, aynı zamanda bununla ilgili anlamlar üretmede destek sunmaktadır. Eğitim için sorgulama merak gidericidir ve insani değerleri içine alan ilerlemeyi ifade eder. Bireyden başlayarak toplumun sorgulamayı önemseyen bir farkındalığa sahip olması önemlidir. Felsefi sorgulama farklı bakış açılarının ortaya konmasını, gelişmesini bireylerin ve toplumun düşünme yetilerinin ilerlemesini ve dünya hakkında akıl yürütme yollarını geliştirir. Bu ise hem birey hem de toplum için gereklidir. Çünkü bireyden başlayan ve tüm toplumun bilinçlenmesini destekleyen bir eğitim anlayışı insanlık için daha değerlidir. Çalışma öncelikli olarak eğitim ve felsefe ilişkisinden hareket ederek düşünme, anlam üretme, sorma, sorgulama, sorgulama topluluğu ve felsefi sorgulama kavramlarına odaklanmaktadır. Bununla beraber sözü edilen bu kavramların felsefe tarihindeki anlamlarına yönelik bir analiz yapma amacı da vardır. Sonrasında ise bireylerin ve toplumun sorgulama ve felsefi sorgulama becerilerinin gelişimine yönelik önemli bir örneği temsil eden Çocuklar İçin Felsefe (P4C) yaklaşımı üzerinde durulacaktır. "Nedir" ve "Neden?" sorusu üzerinden felsefi sorgulamanın önemine yönelik tespitler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Eğitim, Soru Sorma, Sorgulama, Çocuklar İçin Felsefe (P4C).

Philosophical Inquiry in Education and Philosophy for Children (P4C)

Abstract: The ideal of society in which thinking and inquiry individuals are raised is important for every age. For this to happen, education and philosophy must be together at every step. Philosophy offers support in education in the development of curiosity, doubt, questioning, and understanding. For education, inquiry is intriguing and expresses progress involving human values. Starting with the individual, it is important for the society to have an awareness that cares about inquiring.

Philosophical inquiry develops the presentation of different perspectives, the development of individuals and society's thinking abilities and the ways of reasoning about the world. This is necessary for both the individual and society. Because an understanding of education that starts with the individual and supports the awareness of the whole society is more valuable for humanity. The study primarily focuses on the concepts of thinking, producing meaning, questioning, inquiry, community of inquiry and philosophical inquiry, starting from the relationship?" Through this question, determinations will be made about the importance of philosophical inquiry, between education and philosophy. However, there is also the purpose of making an analysis of the meanings of these concepts in the history of philosophy. Afterwards, the Philosophy for Children (P4C) approach, which represents a valuable example of the development of inquiry and philosophical inquiry skills of individuals and society, will be emphasized. "What" and "Why"

Keywords: Philosophy, Education, Questioning, Inquiry, Philosophy for Children (P4C).

Giriş

Eğitim genellikle toplumsal olarak üst kurumu ifade eder. Eğitim için çoğu zaman amaç ilerleme ve gelişme süreci şeklinde öne çıkar. Fakat ilerlemeyi veya gelişmeyi sağlayan hedefler ve içerikler çağa, kültüre, coğrafyaya, öne çıkan teolojik görüşe veya bilime, felsefeye, sanat vb. biçilen görev ve değere göre değişebilir. Ancak eğitim ile ilgili değişmeyen önemli unsurlardan birisi bireyden başlayarak toplumu etkileyen ve yaşayan herkesi içine alan iyi olma veya iyiyi elde etme anlayışıdır. Buna ulaşılması için ise felsefenin katkısı görmezden gelinemez. Felsefe eğitime düşünen, sorgulayan ve dünyaya farklı gözlerden bakan eleştirel bireyler yetiştirmenin ipuçlarını sunar, bu konuyla ilgili önerilerde bulunur. Geleceğe umut içinde bakabilmek için felsefenin eğitime sunduğu insani ve toplumsal renkliliği elde etmek önemli ve değerli olmalıdır. Bunun için ise düşünen, sorgulayan, eleştirel bakabilen, farkındalığı ve bilinç düzeyi gelişmiş bireylere ve topluma ihtiyaç vardır.

Çalışmanın amacı öncelikle eğitim ve felsefe birlikteliğinden hareket ederek soru sorma (*questioning*) ile (felsefi) sorgulama (*inquiry*) üzerinde ayrıntılı tespitlerde bulunmaktır. Bununla beraber felsefi anlamda kavramlar üzerinde düşünmeyi öne çıkartarak inşa edilmeye çalışılan sorgulama, sorgulama topluluğu, felsefi sorgulama gibi kavramların temellerini ve işleyişini etraflı biçimde analiz etmek ve örnekleriyle felsefe sorularının diğer soru türlerinden farklılıklarını temellendirmeye çalışmaktır. Aynı zamanda eğitim içerisinde felsefi sorgulamanın

neden ve nasıl olması gerektiğine yönelik Çocuklar İçin Felsefe (P4C) programından örnekler de verilmeye çalışılacaktır. Sorgulama alışkanlıkları, Çocuklar İçin Felsefe (P4C) etkinliklerinin yöneliminin temel özellikleridir. Ancak sorgulama alışkanlıklarının yalnızca P4C ile kazanıldığını söylemek de doğru değildir. Lakin elimizdeki önemli ve kapsamlı yaklaşımlardan biri olarak kabul görmektedir.

1. Eğitim ve Felsefe

Eğitim sözcüğü günümüze gelinceye kadar pek çok düşünür tarafından tanımlanmıştır. Örneğin Türkiye’de en çok bilinen eğitim tanımlarından biri; eğitimi bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı olarak istendik biçimde değiştirme süreci olarak ele alan Ertürk’ün yaptığı tanımdır. Bununla beraber Tyler eğitimi kişinin davranış örüntülerini değiştirme süreci olarak tanımlar (Sönmez 2012: 35). Bir başka bakış açısıyla, eğitim toplumdaki genç bireyleri, kendi yaşantılarına ve aktarılan değerlere dayalı olarak, belirlenen doğrultuda değiştirme ve dönüştürme faaliyeti olarak öne çıkmaktadır (Cevizci 2010:165). John Dewey için eğitim yaşamın toplumsal olarak sürdürülmesinin aracı, yaşamın anlam yükünü sürekli yenileme sürecidir (Dewey 1996:357). Bununla beraber eğitim bir bakıma besleme, yetiştirme, “sevk etme”, “yönelme”, “yükseltme” biçim verici, oluşturucu bir faaliyet olarak da ele alınır (Dewey 1996: 11). Burada eğitim demokratik, toplumsal derin işlevi olan anlamları içinde barındırmaktadır. Gutek ise eğitimi insanı kültürel hayata hazırlayan sosyal bir süreç olarak ele almaktadır (Gutek 2006:5). Bu durumda eğitim uzun süreçli, insandan-bireyden başlayan fakat tüm toplumu içine alan planlı-programlı ontolojik, etik ve epistemolojik temeli ve içeriği olan amaçlar öbeğini önemli bir değer haline getirmektedir. Dolayısıyla burada eğitime ontolojik, etik ve epistemolojik bağlamda hedef ve içerik sunan felsefenin neliğine ilişkin bir soruyla karşılaşırız.

Felsefe nedir? Bu herkesin bildiği gibi zor bir sorudur. Çoğu zaman bu soruyu cevaplamak için Sokrates, Platon, Aristoteles, Kant, Hegel ve Dewey gibi

filozofların yazılarını örnek verir veya felsefesinin Yunancada “bilgelik sevgisi” anlamına geldiğini söyleriz. Lakin bu örnekler tam olarak felsefenin ne olduğunu anlamamız için yeterli değildir çünkü daha ayrıntılı ve anlaşılır bir söyleme ihtiyaç duyulmaktadır. Zira felsefe söz konusu olduğunda, esas olan, felsefe yapmak, felsefeye düşünmek, felsefenin penceresinden bakmaktır; bu doğrultuda biz, belirgin bir etkinliğin sonucunda ortaya konan fikirlerden ziyade, “bir etkinlik olarak felsefe”yi esas almak amacındayız. Bu etkinliğin en önemli özelliği de olanı ve basitçe algılananı olduğu gibi kabul etmek değil, onlar üzerinde düşündürmek ve sorgulamaktır.

Felsefe yaşam ve bildiklerimiz hakkında, neye inanmamız gerektiği hakkında soru sorma, sorgulamaya yönelme ve cevaplamaya çalışma deneyimidir (Solomon ve Higgins 2016:28). Felsefenin ilk ilkesi kendini bilmek, düşünmeyi öğrenmek, hiçbir şey apaçık değilmiş gibi davranmak -merak etmek, “varlığın var olduğunu merak etmek” şeklinde sıralanabilir (Deleuze ve Guattari 1994:7). O halde buraya kadar geldiğimiz noktada görmekteyiz ki hayatın doğallığının içinde, en basit ve gerçek haliyle felsefenin öncelikle merak etme, sorgulama sanatı olduğu öne çıkmaktadır. Peki, felsefi anlamda neyi merak eder ve sorgularız? Her merak ve soru felsefi midir? Merak ettiklerimiz hakkında nasıl sorular sorarız? Felsefe aracılığıyla sorular sorarak veya sorgulayarak neyi elde etmeye, biçimlendirmeye çalışırız? Bu sorular eşliğinde Gilles Deleuze ve Felix Guattari’yi ele alırsak onlar felsefeyi “kavramları biçimlendirme, icat etme ve üretme sanatı olarak” tanımlar. Bu çerçevede felsefe kavramlar yoluyla bilgiye ulaşmanın en iyi yollarından biridir (Deleuze ve Guattari 1994:2). O halde kavram nedir?

Dewey için kavram her şeye ilişkin sorgulama süreçlerinin temelidir (Dewey 1938:4). Fisher düşünme sürecinin temelinde kavramları da içeren bir sorgulama eğilimi olduğunu savunur. Bu bağlamda entelektüel bir atılım için kavramlar üzerine düşünme ve sorgulama becerisi önemlidir (Fisher 2013:7-8). Dewey, kavramları gerçekleştirilecek eylemler veya işlemler için kurallar olarak

düşünür. Kavramlar nihai veya statik değil, sorgulamanın dinamik etkinliğinde ayrılmaz araçlardır (Westerblad 2022:2). Dewey için kavramlar, sorgulamayı yönlendirmede, eylemi uyaranlara karşı alışılmış bir tepkiden daha fazlası haline getirmede önemli bir işleve sahiptir (Westerblad 2022:8). Bu düşünürler, bir etkinlik olarak felsefe üzerine konuşmaktadırlar. Ortaya konulan bilgi, fikir olup bitmiş ve tamamlanmamıştır. Etkinlik, süren, sürmekte olan bir şeydir. O halde burada sorgulama da önemli bir etkinliktir.

Ancak bu noktada sormak gerekir: Neleri sorgularız? Neler sorgulanmaya değerdir? Olgular, değerler, kavramlar; kısacası her şey sorgulanabilir ve sorgulanmaya değerdir. Lakin felsefenin doğasına veya neliğine ayrıntılı biçimde bakıldığında kavramların sorgulanması, diğerlerinden daha önemli görülmelidir. Felsefe kavramlar üzerine sorgulamanın öncelikli hale geldiği alandır. Çünkü kavramlar yaşama dair birçok bilginin temelidir, hayata katılmamızın bir yoludur.

Kavramların ne olduğunu söylemek zordur ve yine de herkes insan iletişimi ve yaşamı için önemini ve değerini kabul eder. Kavramlar, çiçekleri ağaçlardan ayırt etmemizi, mavi rengi tercih etmemizi, bir bireye hayran olmamızı ve olgunlaşmamızı sağlar. Kavramlarımız bizim için önemli olan farklılaşmaları ifade eder. Deneyimleri paylaşmamızı ve birbirimizin yaşamlarına tam bir katılımın yolunu açmamıza vesile olur (Laverty 2009: 27). Kavramlar genellikle bazı bilişsel görevlerin yerine getirilmesi için bilişsel işlevlere hizmet eden temsili araçlar olarak ele alınır ve bazı bilişsel yeterliliklerin kullanılmasını gerektiren görevler içerir. Kavramların daha iyi düşünme, konuşma ve davranış biçimlerine yol açtığı kabul edilir (Isaac 2021:2-3). Bu açıklamalar çerçevesinde felsefe ve kavram ilişkisini ele aldığımızda kavramlar derin düşünmemizi, sorular sormamızı, sorgulamamızı ve entelektüelite bakımından felsefeye adımlar atmamızı sağlayan somut ve soyut düşünme bağlamları içeren sorgulamaya yöneldiğimiz yolun başındaki bilinci tetikleyerek, çevremize karşı farkındalık oluşturmamıza yardım eden unsurlardır. Başka bir deyişle, kavramlarla düşünürüz ve düşüncelerimizi

naklelerimiz; kavramlarla anlam dünyamızı inşa ederiz. O halde çoğu zaman felsefi bir sorgulamanın kavramların sorgulanması olması önemlidir. Dolayısıyla felsefenin önemli etkinliklerinde birisi kavramlarla hayata bakabilmektir.

Dewey için kavramlarla içi içe olan felsefe öncelikle yaşama bütünsel bir bakış denemesidir. Felsefe yaşama dair pek çok ayrıntıyı en son varlığa, birçok olguya, en son ilkelere götüren birlikli bir bütünde toplamaya çalışır. Felsefe yaşama dair bir bilgeliktir. Felsefede ifade edilen her şey kavramlarla evrene karşı takınılan zihinsel tutum yoluyla kolaylıkla elde edilir, kavranır. Burada düşünme işin içine girer ve felsefe kendisi hakkında bilince ulaşmış yaşantı içerisinde yeri, işlevi ve değerinin genel olarak farkına varmış düşünme olarak da bilinmektedir (Dewey 1996:360-362). O halde Dewey'e göre burada "Düşünme nedir?" sorusu önem arz etmektedir. Dewey için düşünme; "akla gelen kafamızdan geçen her şey, bir durumun bir şeyin bilincinde olmaktır". Düşünme yalnızca bir fikirler dizisini değil, bir sonucu da içerir öyle ki ardışık bir sıralama uygun sonucu ele alarak bir sonrakini belirler ve her biri sırayla bir öncekine yaslanır (Dewey 1910:1-3). Fisher ise düşünmenin insani ve insan doğasına uygun bir unsur olarak ele alınması gerektiği üzerinde durarak; kişileri düşünme üzerine düşündürmenin rasyonel, ahlaki bir girişim olduğunu savunur. Düşünme bir nevi entelektüel meydan okumadır (Fisher 2013:7). Dolayısıyla felsefe kavramları temele alır. Arkasından derin ve ayrıntılı düşünmeye dayalı bilişsel ve entelektüel bir etkinlik alanını öne çıkarır.

Felsefe, düşünmeye odaklanan bir disiplindir. Düşünen kişileri kendi düşüncelerinin bilişsel gözetimine dahil eder. Yansıtıcı bir uygulamadır, yalnızca bir konu hakkında özenli düşünmeyi değil, onu yönlendirmek ve geliştirmek amacıyla bu düşünce hakkında düşünmeyi de içerir. Felsefi düşünce, düşünme sürecine bir göz atma eğiliminde olduğundan felsefe, düşünüre sorgulayıcı sorular yöneltmek, gerekli ayrımlar yapmak, verimli bağlantılar kurmak, karmaşık problemler hakkında akıl yürütmek, önermeleri değerlendirmek, kavramları

detaylandırmak, yargıda bulunmak ve karar vermek için kullanılan kriterleri incelemek, düzene koymak gibi görevlerde yardımcı olan araçları sağlayabilir (Cam 2014:1207). Bu çerçevede felsefi içeriği olan veya felsefeden yararlanan her alanda üst düzey zihinsel, bilişsel bir etkinlik ve deneyim süreci söz konusu olmaktadır.

Felsefe bir etkinliktir: Belirli kavramlar ve soru türleri hakkında düşünmenin bir yolu ve yöntemidir. En belirgin özelliği mantıksal argümanlar kullanmasıdır. Felsefe ile ilgilenen kişiler tipik olarak argümanlarla uğraşırlar: onları icat ederler, diğer insanların argümanlarını eleştirirler ya da her ikisini birden yaparlar. İlaveten kavramları analiz eder ve netleştirirler. Ancak bununla beraber “Felsefe” sözcüğü, genellikle bundan çok daha geniş bir anlamda, kişinin hayata genel bakışını ifade etmek için veya bazı öğretici biçimlerine atıfta bulunmak için de kullanılır (Warburton 2004:2). Ancak genel olarak felsefe çalışmalarına bakıldığında burada kavramlara yönelik bilinçli sorgulamalar öne çıkmaktadır.

Felsefe içerisinde bir gelenek içinde çalışan düşünürler-filozoflar ne tür şeyler tartışıyorlar? Warburton’a göre onlar çoğumuzun hafife aldığı inançları sıklıkla incelerler. Genellikle “hayatın anlamı” olarak adlandırılacak sorularla ilgilenirler: din, doğru ve yanlış, siyaset, dış dünyanın doğası, zihin, bilim, sanat ve diğer birçok konu hakkındaki sorular felsefi içeriklidir. Örneğin çoğu insan, öldürmenin yanlış olduğu gibi temel inançlarını sorgulamadan hayatlarını yaşar. Ama neden yanlış? Öldürmenin yanlış olduğunu söylemek için hangi gerekçe var? Her durumda yanlış mı? Zaten “yanlış” derken neyi kastediyorum? Bunlar felsefi sorulardır (Warburton 2004:2-3). Bu sorular sadece filozofları veya felsefe ile ilgilenen kişileri ilgilendirmez, bu sorular insanlık durumunu ifade eder ve doğrudan felsefe ile ilgilenmeyen insanları dahi meşgul eder ve etmelidir. Hannon ve Nguyen “Entelektüel bir etkinlik olarak felsefenin amacı nedir?” sorusuna “anlamak” şeklinde cevap verirler (Hannon ve Nguyen 2022:3). Robert Nozick’e göre de felsefe okumak veya felsefeye girmek için orijinal motivasyon şaşkınlıktır, meraktır ve anlama arzusudur (Nozick 1981:13). Dolayısıyla merak ve şüphe, soru

sorma, kavramları sorgulama ve derin düşünmeye yönelme ve bunun sonucunda anlamlar oluşturmaya yönelik, felsefe ile ilgili vazgeçilmez unsurları içermektedir. Bunlar ise insanın ve toplumların öncelikli olarak ontolojik-varoluşsal durumunun nedenlerini, ifade etmenin çabalarıdır.

Warburton felsefe ile ilgilenmemizin önemli bir nedeninin, varoluşumuzun anlamıyla ilgili (nedenlere dayalı) temel soruları içermesinden kaynaklandığını savunur. Çoğumuz hayatımızın bir döneminde kendimize temel felsefi sorular sorar, sorgulamaya yöneliriz. Neden- Ne için buradayız? Tanrı'nın var olduğuna ilişkin herhangi bir kanıt var mı? Hayatımızın bir amacı var mı? Bir şeyi doğru ya da yanlış yapan nedir? Yasayı çiğneyerek haklı olabilir miyiz? Hayatımız yalnızca bir rüya olabilir mi? Zihin bedenden farklı mı yoksa biz sadece fiziksel varlıklar mıyız? Bilim nasıl ilerler? (Warburton 2004:4). Felsefeye ilgisi olan çoğu insan, her birimizin bu tür soruları incelemesinin gerekli olduğunu kabul eder ve düşünmenin önemini bilir.

Felsefe ile ilgilenmenin bir başka nedeni de çok çeşitli konular hakkında daha net düşünmeyi öğrenmenin iyi bir yolunun sağlanmasıdır. Felsefi düşünce yöntemleri, çeşitli durumlarda yararlı olabilir, çünkü herhangi bir konunun lehindeki ve aleyhindeki argümanları analiz ederek, hayatın diğer alanlarına aktarılacak beceriler öğreniriz (Warburton 2004: 5). Hem tarihi hem de düşünme biçimleri açısından felsefe, medeniyeti şekillendirmeye yardımcı olan ve yaşam biçimimizi ayrıntılı epistemolojik içerik ile bilgilendirmeye devam eden büyük fikirler ve anahtar kavramlar hakkındaki anlayışımızı derinleştirmeye yardım eder (Cam 2014:1207). Bu anlayış ise epistemolojik anlamdaki bir değer dünyasına bizi yönlendirebilir. Epistemoloji ile ilgili literatürde, anlayışın epistemik olarak belirgin bir şekilde değerli olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir.

Anlayış genellikle bilgi veya hakikatten daha değerli bir bilişsel başarı olarak kabul edilir ve belki de insanların elde edebileceği en yüksek epistemik

iyilik için önemlidir. Einstein'ın dediği gibi; "herkes bilebilir, mesele anlamaktır". Eğer anlamının değeri hakkındaki bu argümanlar doğruysa, hemen ardından felsefi anlayış arayışının ontolojik ve epistemolojik olarak değerli olduğu sonucu çıkar (Hannon ve Nguyen 2022: 28). Felsefe ve anlam yakından ve bütünsel olarak ilişkilidir, felsefe anlamı açıklığa kavuşturur, varsayımları ortaya çıkarır, kavramları analiz eder, akıl yürütme süreçlerinin geçerliliğini değerlendirir ve fikirlerin çıkarımlarını ve sonuçlarını araştırır (Lipman 1998:279-280). Felsefe ayrıca, karmaşayı ve çelişkileri ortaya çıkarmamıza, düşüncelerimizi netleştirmemize, teorilerimize analitik ayrıntılar eklememize ve açıkça hatalı görüşleri ortadan kaldırmamıza izin veren sofistike bir kavram ve ayırım dağarcığı geliştirmiştir (Hannon ve Nguyen 2022:12). Bu becerilerin birçoğu ise felsefe ile ilgilenen kişilerde bulunmaktadır.

Felsefe uzmanlarını, anlayışı temellendiren belirli bir bilişsel yetenek ve beceri kümesine sahip olanlar olarak kabul ederiz. Onlar, geçersiz çıkarımları tespit etmede, potansiyel olarak doğru teorilerin etkilerini belirlemede ve felsefi teorilerin akla yatkınlığını değerlendirmede üstündürler. Ayrıca, kendi alanlarındaki ilgili kavramları daha iyi anlarlar ve kendi argümanlarını tasarlamının yanı sıra argümanları tartışma, eleştirme ve yürütme konusunda ustadırlar. Bu görevler felsefi pratikte en yaygın olanlardan biridir. Argümanları tartışma, eleştirme ve yürütme yeteneği de konuyu yeterince anlayıp anlamadığını belirlemenin en iyi yollarından biridir. Felsefe ile ilgilenen kişilerin anlamayı içeren ve anlamının önemini ortaya koyan diğer özellikleri ise çıkarımda bulunma, genelleme, bağlantıları kavrama, çeşitli bilgi parçalarının nasıl bir arada durduğunu görme ve bir şeyin diğer bazı şeyleri varsayarak nasıl mümkün olduğunu açıklama yetenekleri biçiminde de sıralanabilir (Hannon ve Nguyen 2022: 15-16).

Burada üzerinde durulanları ve daha önce de vurgulananları özetlediğimizde felsefe uzun ve zahmetli bir etkinliktir. Felsefeyi bir etkinlik, eylem

alanı olarak kabul eden ve felsefe tarihine bu bilinci kazandıran Sokrates de felsefeyi bir etkinlik ve faaliyet alanı olarak icra etmiştir. Çünkü o, felsefe içerisinde düşünme ve sorgulamayı her şeyden daha önemli tutmuştur. Sokrates felsefe yapmayı ve sorgulamayı “ebelik” üzerinden anlatmış, düşünmeyi öğretmenin en iyi yolu olarak da sorgulamayı öne çıkartmıştır. İfade edilen sorgulamayı gerçekleştirirken ise diyalog yöntemini öne çıkartarak; kavramlar üzerine sorgulama, felsefe yapma, düşünme, anlama gibi birçok unsuru düşünme faaliyetinin önemli bir diyalektiği şeklinde ortaya koymuştur.

Platon Sokrates’i *Theaitetos* diyalogunda konuşturarak sorgulama biçiminin örneklerinden birini bize göstermektedir. Diyalogda doğurtma sanatı, ebelik, kişilerin ruhlarına yönelmek için kullanılmaktadır. Doğurtma sanatının en önemli yanı ruhun ortaya koyduğu bilginin gerçekliğe dair olması ve sözü edilen gerçekliği gösterebilmesidir. Lakin burada sözü edilen gerçekliğe yönelik hazine kişinin kendi içindedir (Platon 1999:190(150)). Ancak kişinin bu kendi içindeki hazineyi ortaya çıkartması için aynı zamanda sahip olması gereken en önemli öge merak, hayret ve şüphedir (Platon 1999:198(155)). Bu çerçevede düşünen ve sorgulayabilen kişileri, başkalarından ayıran en önemli şey bu duygudur. Felsefenin başlangıcı da budur.

2. Sorgulama ve Eğitimde Felsefi Sorgulama

Sorgulama, işbirlikli problem çözme üzerine kurulu bilişsel bir yetenek olarak görülür. Sorgulama aktif, nesne yönelimli bir doğaya sahiptir. Pasif, eylemsiz okul bilgisi edinmeyi değil, cevapları bulmayı ve öğrencilerin yaşamlarında önemi ve değeri olan eserler yaratmayı amaçlamaktadır. Sorgulama bilincinin, öğrenme üzerinde, epistemolojik farkındalığı da geliştiren birçok olumlu etkisinin olduğu bilinmektedir. Dobber ve Oers’e göre genel olarak literatürde 3 tür sorgulama çeşidini bulabiliriz. (a) Deneysel araştırma olarak sorgulama (b) kaynaklara danışarak sorgulama (örneğin, kitap okumak) (c) uygulamaların araştırılması. Bu üç tür sorgulama ile çalışmak, bilimsel deneylerin genellikle

sorgulama olarak alındığı literatürde alışılmış olandan daha geniş bir araştırma tanımı gerektirir (Dobber ve Oers 2015:329). Burada ifade edilen sorgulama türleri önemlidir ancak bunlar daha çok bilimsel bir tavra sahip olan ve empirik ilkeler ortaya koyan, bilimsel ve teknolojik anlamda uygulamalı sonuçlarla karşımıza çıkar. Bilimsel, empirik temeli olan bu sorgulama biçimleri önemlidir ve gereklidir.

Burada ifade edilen sorgulama biçimlerinin yanında bir başka sorgulama türü de felsefi sorgulamadır. Bu tür bir sorgulamada, felsefi (ortak, merkezi ve tartışmalı) kavramlar diyalog yoluyla incelenir (Kennedy ve Kennedy 2011:266). Felsefi sorgulama amaç olarak, kavramlara yönelik bir araştırmadır. Dünyayla olan etkileşimlerimizi hem etkileyen hem de bunlardan etkilenen bir fikir veya fikirler topluluğu olarak kavramlar hem deneyimin hem de yansımanın (*reflection*) bir sonucu olarak ortaya çıkar ve gelişir. Böylece deneyim tarafından dönüştürülür hem de onu dönüştürür. Kavramlar her zaman bir dereceye kadar kültürel ve tarihi eserlerdir ve hayatın içinde dinamik bir yapıda bulunurlar (Kennedy ve Kennedy 2011:272). Dolayısıyla kavramlar üzerine yapılan şüphe ve merak içeren sorgulama felsefenin varlığını göstermektedir.

Felsefe tarihinin önemli düşünürlerinden C. Sanders Pierce şüphe, merak, sorgulama ve felsefe arasındaki ilişkiyi kurabilmek için Rene Descartes'in kartezyen felsefesinden yola çıkar. Descartes'e göre; 1. Felsefe evrensel şüpheyle başlar, 2. Nihai kesinlik bireysel bilinçte bulunur, 3. Ortaçağın çok biçimli argümantasyonunun yerini, göze çarpmayan öncüllere dayanan tek bir çıkarım dizisi almıştır. Peirce Descartes'in kartezyen (her şey evrensel şüphe ile başlar) felsefesine de vurgu yaparak, felsefenin evrensel şüpheyeye dayalı olarak yola çıkması gerektiği fikrini reddeder. "Tam bir şüpheyle başlayamayız" der. Felsefe çalışmasına yöneldiğimizde fiilen sahip olduğumuz tüm önyargılarla başlamalıyız (Peirce 1992: 28).

Peirce, dünyada hareket etmemiz gerektiğinden ve eylem pek çok şeye inanmayı gerektirdiğinden, bir kişinin her şeyden aynı anda şüphe edebileceğine inanmaz. Peirce, evrensel şüpheye yönelik herhangi bir girişimin kendi kendini kandırmayla sonuçlanacağını kabul eder. Ona göre, eğer hakikat ve kesinlik bireysel bilinçte bulunacaksa, o zaman “Gerçekten ikna olmuş olsaydım, akıl yürütmeyi bırakırdım” der. Ancak bu nedenle, tek tek bireyleri hakikatin mutlak yargıçları yapmak çok tehlikelidir (Peirce 1992: 29). Burada birey yerine topluluk anlayışının ön plana çıkartılmaya çalışıldığı bir durum söz konusudur. Fikirler ve hipotezler için jüri olarak hizmet etmek üzere bir araya gelen insan anlayışı, Peirce’in araştırma topluluğu kavramının temelini oluşturur (Pardales ve Girod 2006:300). Sorgulamayı öne çıkartan ve buna yönelik bilinç oluşturan felsefeye ulaşmayı bireysel olarak makul bir şekilde umut edemeyiz; burada disiplinli ve samimi beyinler bir arada, teoriyi dikkatlice inceler ve onu kabul veya reddederek zihninde yeni şüpheler yaratmalıdır (Peirce 1992: 29). Bunun için ise toplulukla beraber felsefi sorgulama eğilimi gelişmelidir.

Pierce felsefenin daha bilimsel bir tavra sahip olması için yukarıdaki bakış açısını ortaya koymuş olabilir. Bu bakış açısı eleştirel olarak iki yön barındırır. İlk olarak Pierce’inin felsefenin bilimsel bir tavra sahip olmasına yönelik düşüncesi günümüz dahil pek taraftar bulamamıştır ve felsefe anlam arayan insan düşüncesinden uzaklaşmamıştır. Bir diğer yönü, bizi bu bakış ilgilendirir; felsefenin her zaman bireyden başlayan-bireysel ve özellikle topluluklara yönelik sorgulama yetisini geliştirme amacına sahip olan özelliğidir.

Peirce’e göre dünyayı, bilimsel ve sorgulayıcı bir araştırma yöntemiyle ele alan bir topluluk içinde ve çoğulcu araştırmacılar topluluğu aracılığıyla tanırız. Peirce, ısrarcı olunursa, topluluğun sonunda aynı sonuçlara varacağını ve böylece gerçeği elde edebileceğini iddia etmektedir (Pardales ve Girod 2006:301). Araştıran herkesin nihai olarak üzerinde anlaşmaya varacağı kaçınılmaz olan görüş, hakikatle kastettiğimiz şeydir ve bu görüşte temsil edilen nesne gerçektir.

Gerçeği bu yolla açıkladım (Peirce 1992:139) sözü Peierce'nin ortak problem alanı üzerinde yoğunlaşan bir sorgulama topluluğunun ortak bir rasyonel sonuca ulaşabileceği vurgusu öne çıkmaktadır.

Peirce sorgulamanın rasyonel olması gerektiğine inanmaktadır, mantığı gereği, sorgulama araştıranların amaçları ne olursa olsun aynı sonuca varacak olan bilimsel süreçtir. Peirce, bir sorgulama topluluğunun, bizi şüpheden inanca ve nihayetinde "gerçeğe" götürecek bilginin üretimi için model olduğuna inanır. Peirce'in bu terimleri kullanması önemlidir, çünkü onun kullanımının bazı yönleri, sorgulama topluluğunun ele alınışında inceliğini korumaktadır. Aslında, yalnızca bilimsel araştırmacılardan oluşan toplulukları değil, aynı zamanda tarihsel araştırmacılardan, felsefi ve psikolojik araştırmacılardan oluşan toplulukları ve diğer disipline dayalı sorgulama ve araştırma topluluklarını tanımlayan Peirce'in araştırma topluluğu modelidir (Pardales ve Girod 2006:301-302). Pierce'nin anlayışının yanında Dewey için de sorgulama yetisinin gelişimi ve bunun eğitim ortamı için değeri önemli görülmektedir. Ancak Dewey Pierce'den farklı olarak sorgulamayı bilimsel olana uzanmak veya bilimsel olanı ortaya koyma yöneliminden çıkartmaktadır.

Dewey için sorgulama hem keşfetmenin hem de öğrenmenin temelidir (Dewey 1938:108). Burada bir durum, organizma, birey ve onun çevresi arasındaki etkileşimler kümesi olarak sorgulama, bilimsel faaliyete mahsus olmayan genel bir süreç olarak tasavvur edilir; Dewey'in örneklerinin çoğu aslında günlük yaşam veya profesyonel faaliyetlere atıfta bulunur. Sorgulama süreci, bazı birey veya grup bireylerinin bir zorlukla karşı karşıya kaldığı durumlarda bilinen ve bilinmeyen arasındaki etkileşim olarak gelişir. Bu, bilinmeyen bir kısmının bir durumda var olduğunu ve zorlayıcı ya da sadece merak uyandırıcı olarak kabul edildiğini varsayar ancak sorgulama yalnızca bilinmeyen bu kısma zaten bilinenlerle yaklaşılabilir için gelişebilir (Artigue ve Blomhøj 2013:798). Çünkü veriler, referanslar hipotezler ve çıkarımlar önerebilir. Peirce tarafından türetilen

sorgulama topluluğu anlayışı, başlangıçta bilimsel araştırma uygulayıcılarıyla sınırlıdır. Fakat Peirce'den bu yana ifade, bilimsel olan veya bilimsel olmayan her türlü araştırmayı içerecek şekilde genişletilmektedir. Burada sorgulama topluluğunun geliştiği yerlerde bilmeyi içeren, bilmenin neliği ve nedenleri üzerinde duran bilgi elde etmeye yönelik bir ilerleme sürecinden bahsetmemiz olasıdır.

Bir soruşturma sürecinin aşamalarını ve soruşturmamız sırasında elde edebileceğimiz kilometre taşlarını, ilerlemeyi değerlendirmek için kriter olarak kullanabiliriz. İlk olarak, bilmeye dayalı -epistemik- ilerlemeyi, sorgulama aşamalarında ne kadar ilerlediğimize göre yargılayabiliriz ki bu aşağıdakine benzer bir şey olabilir: 1- Bir sorunu tanımlayın ve ifade edin. 2- Bu soruna yönelik olası çözümleri varsayın. 3- Olası her çözümü detaylandırın. 4- Olası kararları eleştirel olarak değerlendirin. 5- Sorunu çözün. Bu sorgulama sürecindeki her adım, sorular, hipotezler lehte ve aleyhte nedenler gibi kendi çıktılarıyla sonuçlanır. Burada ilerlemeyi gösteren her kilometre taşı epistemik bir ilerlemedir (Golding 2012:690). O halde "Epistemik ilerleme nedir?" Golding'e göre mevcut inançlarımız, kavramlarımız, gerekçelerimiz veya teorilerimiz daha önce sahip olduğumuzdan daha iyiye, epistemik ilerlemeden söz edebiliriz. "Epistemik ilerleme" kavramı aynı zamanda bir epistemolojik araştırma alanını da çerçeveler. Farklı alanlardaki epistemik değişim ve gelişmeyi araştırmak için bir perspektif veya araç sağlar (Golding 2012:680). Bir şeyin neliği ve nedenleri üzerinde gerçekleşen düşünme yoluyla epistemik ilerleme, düşünmenin nasıl daha iyi fikirlere, daha ayrıntılı biçimde analiz edilmiş ve üzerinde sorgulama yapılmış kavramlara yol açabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Dewey'in dediği gibi sorgulama, belirsiz bir durumun, kurucu ayrımlarında ve ilişkilerinde, orijinalin unsurlarını, birleşik bir bütüne dönüştürecek kadar belirleyici olanın kontrollü veya yönlendirilmiş bir duruma dönüştürülmesidir (Dewey 1938:108). Dewey'e göre, belirsiz bir durumun bu kontrollü veya

yönlendirilmiş dönüşümü sadece kişinin düşünme yetisini değiştirme meselesi değil, aynı zamanda durumun kendisine aktif müdahale gerektirmektedir (Dewey 1938:109-110). Başarılı bir sorgulama sadece zihindeki bir değişikliğe değil eyleme bağlıdır. Dolayısıyla bir etkinliği içerir ve felsefi yönü ağırdır. Burada Dewey ile felsefe sistemleri birebir örtüşmese de Heidegger'in düşüncesinden bahsetmek zorunluluğumuz ortaya çıkmaktadır. Heidegger bir şeyin "neliği (Nedir)" üzerine sorulan her sorunun, yapılan her sorgulamanın felsefe ile ilişkili olduğunu ve felsefeyi içerdiğini savunur (Heidegger 1995: 32). Aynı zamanda bu (varlığın, bilginin) özüne dair bir sorudur ve burada felsefe ile her zaman bir öze ulaşma çabası söz konusudur (Heidegger 1995: 33). Felsefi bir çaba içerisinde öze ulaşabilmek için ise önce soru sorma eğiliminin artması ve arkasından ise derin sorgulama bilincinin gelişmesinin önemi ortaya çıkar.

Sorgulama bilincinin gelişimini önemseyen düşünürlerden Lipman'a göre de tüm sorgulama öz-eleştirel uygulamadır ve tamamı keşfedici, merak gidericidir. Bir bakıma daha iyiye doğru bizi yönlendiren süreçtir. Sorgulamanın bazı yönleri diğerlerinden daha deneyseldir. Sorgulama genellikle doğası gereği toplumsal veya katılımcıdır (Lipman 2003: 83). Sorgulama en iyi şekilde, sonunda hedefe ulaşana kadar hiçbir şeye sahip olmama sürecinden ziyade sürekli bir iyileştirme süreci olarak anlaşılır: burada doğru cevap veya bilgi öne çıkmaktadır. Daha sık olarak, bir sorgulamaya bir kavramla başlarız- çoğu zaman yanlış veya yüzeysel bir kavram olsa da- bazı unsurları reddederek, diğerlerini açıklığa kavuşturarak ve kavramlarımıza yeni ilkeler ekleyerek sorgulama süreci boyunca tekrar tekrar geliştiririz. Bu süreci en iyi şekilde sadece bir hedefe değil, iyiyi içeren, epistemik hareket terimleriyle analiz ederek anlamlandırabiliriz (Golding 2012:682). Deleuze ve Guattari'ye göre de felsefe ile ilgili her türlü çalışmanın ve analizin içinde kavramlar mevcuttur. Bu çerçevede kavramların yaratılması kendi içinde gelecekteki bir forma, yeni bir dünyaya ve henüz var olmayan insanlara çağrıda bulunur (Deleuze ve Guattari 1994:108). Kavramlar üzerine odaklanan sorgulama bilincinin gelişimi hem şimdi için hem de gelecek için bir umut ve umudun içinde

iyiye yönelme durumunu öne çıkartmaktadır. Dolayısıyla sorgulanabilir bir yaşamın, dünyanın olması ve bu sorgulamanın insan rasyonelitesine bağlı bir biçimde gelişmesi, insanlığın bilinçli varoluşunun bir sonucu olarak öne çıkmaktadır. O halde insan ve insana dair iyinin bir umut olarak görülebilmesi için sorgulama ve toplumsal olarak sorgulama bilincinin kazanımı önemli görülmektedir.

Sorgulamak ve soru sormak belli bir noktaya kadar eşanlamli terimlerdir. Sorgulanabilir olmak için soruşturmayı çağrıştıran belirsiz durumun doğası gereği olan bir boyut söz konusudur. Sorguladığımızda sorgularız ve sorulan bir soruya cevap verecek şeyi aradığımızda soru sorarız. Fakat bu süreçte varoluşsal sonuçlar beklendiğinde organik etkileşim sorgulamaya dönüşür (Dewey 1938:105-106). O halde soru sorma ve sorgulama arasındaki en önemli ayrım insan olma durumunu ön plana çıkartan bir inceliğe bürünmektedir. Bu durumu felsefenin tarihsel gelişimi içindeki dinamik süreç ile de ilişkilendirirsek felsefenin öncelikli olarak ontolojik bir problem ile yola çıktığını sonrasında ise bunu epistemolojik ve aksiyolojik (insani değerleri içeren) bir amaç haline getirdiğini görebiliriz. Burada sorgulamayı öne çıkartan varoluşsal problemler felsefi sorgulamanın soru sormaktan ayrılmaya başladığı ayrıntılı bir felsefi yönelimi göstermektedir.

Yukarıdaki söylemler dikkate alındığında Westerblad'e göre Dewey sorgulamayı, oradaki fenomenleri, ilişkileri ve olayları, anlamlı ve anlaşılır hale getirme meselesi olarak düşünür. Sorgulamada kontrol, kavramlar kullanılarak anlamları nedeniyle, yararlanabileceğimiz araç-sonuç ilişkilerini ifade ederek, sağlanır (Westerblad 2022:6). Golding bir sorgulama topluluğunun: Felsefi problemleri ve soruları ele almak için kullanıldığını, yöntemsel olarak işbirlikli felsefi sorgulama ve ampirik veri toplama ve toplanan verilerin analizini harmanladığını, çok katımlı, ampirik veya felsefi sonuçlar üretebileceğini (Golding 2015:208) iddia etmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi burada ortaya çıkan felsefi sonuçlar tekrar bir sorgulama işleyişine tutulur. Çünkü ortaya çıkan sonuçlar başka bir felsefi problemin tez, antitez aşaması olabilir. Dolayısıyla kavram üzerinde gerçekleştirilecek olan felsefi döngü, kavram araştırması devam eder, etmelidir. Böylece diyalektik bir işleyiş bağlamıyla felsefi sorgulama empirik sonuçlardan ayrılır ve daha soyut, anlamlara odaklanan varoluşsal içeriğe bürünür.

Felsefi sorgulama, “kavramlara yönelik bir araştırmadır”. Bunun önemli sebebi ise felsefenin bir inanç meselesi veya *apodeixis* (bilimsel kanıtlar ortaya koyma) biçimi olarak değil, komünal, işbirlikçi bir *praxis* (rasyonel çaba sonucu ortaya konulan düşünce ürünü) olarak, dünyamızla olan etkileşimlerimizi hem etkileyen hem de bunlardan etkilenen bir fikir veya fikirler topluluğu şeklinde işlevsel bir kavram sorgulamasına sahip olmasıdır (Kennedy ve Kennedy 2011:271-272). Böylece felsefi bağı olan kavramlar hem deneyimin hem de yansımanın (*reflection*) bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu bağlamda felsefi sorgulama ortamlarında kavramın analizi ve yeniden inşası hem bireysel hem de kolektif düzeyde gerçekleştirilir. Yeniden yapılanma yoluyla, kavramları özümsemenin veya onun yapısının, insan eylemi ve etkileşimindeki çalışmalarında, deneyimlerimizi daha bilinçli ve yansıtıcı hale getirdiği imasıyla daha belirgin ve daha görünür hale gelmesidir. Sürecin hiçbir zaman tamamlanmadığı gerçeği aslında felsefi *praxisin* bir işaretidir. O halde felsefi sorgulama yukarıda sözü edilen üç sorgulama türüne destek olmak, konuyu derinleştirmek ve bilişsel gelişim için kavramlar üzerinde merak ve şüphe çerçevesinde de kullanılabilir.

Felsefi sorgulama, daha önce belirtilen her üç sorgulama türünde sorgulama süreçlerinin hem başında hem de sonunda çok önemli bir adımdır. Sorgulama süreci merkezi bir temayla başlar. Bu temadaki bir etkinlik ve bu aktivitedeki bir rol ortaya çıkar. Sosyokültürel bağlamda, kişiler araştırma sorularını kendileri geliştirirler. Bu sorunsallaştırma sürecinde, “Bitkiler olmadan dünya nasıl görünürdü?” gibi felsefi sorular da ortaya çıkabilir. Bu tür problemler tartışılabilir

ve yansıtılabilir, bundan sonra öğrenciler bitkilerle ilgili farklı araştırma türlerine katılırlar. Araştırma etkinliklerinden sonra felsefi sorulara geri dönebilir ve sınıf içi konuşmalarında öğretmen rehberliğinde cevaplarını eleştirel olarak değerlendirebilirler (Dobber ve Oers 2015:329). Öğrenciler öğrenmeye aktif olarak nasıl katıldıklarını, bilgi ve otoriteye itiraz ederek ve katılım için temel kuralları müzakere ederek sorgulama becerisini nasıl geliştirdiklerini ortaya koyarlar. Bu bağlamda, onlar, rasyonel hayal gücünü de kullanılabilir. Bu bağlamda, onlar, rasyonel hayal gücünü de kullanılabilir.

Felsefi içerikli sorulardan bazıları empirik içerikli olanlara nazaran anlamsız gelebilir; diğerleri de açıkça “derin” olarak adlandırılabilir. Ama hepsi, kendimiz ve dünya hakkında düşündüklerimizi, çıkarımlarımızı ifade etmemizi amaçlar. O halde felsefi sorgulama sayesinde, inançlarımızdan daha önemli olan ortaya koyabildiğimiz nedenlerimizdir (Solomon ve Higgins 2016: 31). Bu açıklamaya dair soru örneklerinden bahsedebiliriz. Ünlü bir filozof bir keresinde insan hayatının bir ineğin veya bir böceğin hayatından daha değerli olup olmadığını sorgulamamızı söylemişti. Bizler yemek yiyebilelim, uyuyalım, bir süre hayatta kalabilelim diye yeriz, uyuruz, bir süre hayatta kalırız. Ama hiçbir nihai amaç olmadan mı? Soruya nasıl cevap veririz? İnsan yaşamının, eğer varsa, bir ineğin veya bir böceğin yaşamında bulunmayan ne amacı vardır? Hayatının amacı nedir? Özgürlük her zaman iyi bir şey midir? Filozof Albert Camus, hayatın, yuvarlanmaya mahkûm edilen Yunan mitolojik kahramanı *Sisifos’un* görevi gibi olduğunu öne sürdü. Bir dağın tepesinde bir kayanın, sadece tekrar düşmesi ve bunun sonsuza dek tekrar etmesi için bu eylemi yapmak zorunda kaldı. Hayat gerçekten böyle mi? Öyleyse nasıl? Neden? (Solomon ve Higgins 2016: 29-30). A. Camus *Sisifos Söyleni* adlı kitabında “Yaşamın yaşanmaya değip değmediğine?” yönelik soru ile “Dünya mı Güneş’in çevresinde döner, Güneş mi Dünya’nın çevresinde döner? Sorusunun farklı olduğunu savunur. Yaşamın yaşanmaya değip değmediğine yönelik soru her insanın peşinden koştuğu derin bir felsefi içeriğe sahiptir. Bu soru peşinden koşulacak, insani olan ve derin anlamlar üretmemize vesile olur. Diğer soru ise bilimsel gerçeği içeren bir sorudur. İnsanlık doğru

yöntem, araç-gereç ve bakış açısı ile bilimsel bir keşif elde edecektir (Camus 1998: 15). O halde bilimsel sorulardan farklı olarak felsefi sorularda anlamlar, derinlik ve zengin bakış açısının gelişimi her daim söz konusu olmuştur.

Felsefi sorgulama, tartışma ve soruşturma yoluyla farklı bakış açılarının ele alınmasını içerir ve kişilerin kendi dünyaları hakkında sorgulayıcı biçimde eleştirel, yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirerek, dünya hakkında akıl yürütme yollarını öğretir (Pardales ve Girod 2006:303). Dewey için sorgulama mantıksal biçimlerin nedensel kavrayışıdır; ilksel çözümlemenin kendisi, çözümlemenin ortaya koyduğu biçimlerin öz nedenidir (Dewey 1938:4). Bu yüzden eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişebilmesi için eğitim ortamlarında soru sorma ve bununla beraber sorgulama yetisinin gelişimi önemli görülmelidir. Sorgulama önemli ve faydalı bir eğitim yöntemidir (Golding 2012:677). O halde öğrencilerimizi hem bireysel hem de diyalog içinde sorgulamaya davet etmeliyiz. Böylece onlar anlamlı bilgiler inşa edebilir ve bağımsız düşünürler ve öğrenenler olmayı öğrenebilirler.

Eğitime yönelik felsefi sorgulama, Sokrates ve Platon'un fikirlerine kadar uzanan, Batı geleneğindeki en eski eğitim yaklaşımlarından biridir. Bu düşünürler için, eğitimin amaçları ve yöntemleri üzerine derinlemesine düşünmek ahlak, bilgi veya adil bir toplumun doğası üzerine düşünmekten ayrılamaz (Burbules ve Warnick 2012:489). Felsefe yapmak, sorgulamak normalde sanıldığından daha somut, temellendirilmiş ve pratiktir. Bu bakımdan Laverty'e göre felsefenin ve sorgulamanın eğitimdeki rolü, eğitimcilere öğretme ve öğrenme ile ne kastettikleri ve yaşamlarında öğretme ve öğrenmeyi nerede buldukları üzerine düşünme fırsatı sağlamak olmalıdır. Öğrenenler ise eğitim filozoflarının yardımıyla model, rehber ve konuşma ortakları olarak kendi kavramsal analizlerine yöneltilmektedir (Laverty 2009: 37). Bazen bir kavram hakkında felsefi bağlamı dikkate alarak düşünmek, bireyin özellikle güçlü bir hafızaya sahip olmasına, geçmişi ve geleceği anlamasına, o kavram üzerinde farkındalık geliştirmesine yardımcı olur. Burada

hem felsefe hem de sorgulama bilincinin gelişimi sayesinde epistemolojik bağlamda bir ilerleme durumu öne çıkmaktadır.

Bir diyalog daha çok bir sohbetle benziyorsa ve epistemik amaçları yoksa sorgulama değildir (Golding 2012:683). Genel olarak felsefi soruların ardındaki nokta bize inanmaya başladığımız şeyler hakkında nasıl düşüneceğimizi, ifade edeceğimizi ve onu nasıl savunacağımızı öğretmek, görüşlerimizi açıklığa kavuşturmak ve belki de gözden geçirmek ve onları diğer insanlara açık ve inandırıcı bir şekilde sunmak olmalıdır. Kim bizimle aynı fikirde olabilir veya olmayabilir? Bu nedenle felsefe çoğu zaman, iki filozofun veya felsefe öğrencisinin birbiriyle tartışmasında olduğu gibi anlaşmazlık yoluyla ilerler. Bazen anlaşmazlık önemsiz veya sadece bir anlambilim meselesi gibi görünür. Bununla birlikte, aradığımız şey temel anlamlar ve tanımlar olduğu için kavramların anlamı hakkındaki tartışmalar bile -özellikle özgürlük, hakikat ve benlik gibi kavramlar-felsefi duruşumuz için esastır (Solomon ve Higgins 2016: 28). Aslında burada bir nevi felsefi sorgulama ve araştırma topluluğu işleyişinin tipik felsefi ağırlığı ve ilerleme durumu söz konusu olmaktadır. Hal böyle olduğunda felsefi sorgulama ortamında çoğu zaman insani bağlamı olan, nelik ve nedenler üzerinde ayrıntılı durmamızı sağlayan bir gelişme ve ilerleme kaçınılmaz olmaktadır.

Golding'e göre kavramları içeren anlamlar üretmeye yönelik felsefi sorgulama ortamında öğrenciler kişisel becerilerini geliştirir ve iyi insanlar haline gelir. Örneğin, alternatif görüşlere karşı daha açık fikirli ve hoşgörülü olurlar. Felsefi sorgulama, özgür ve bağımsız akıl yürütücülerin yanı sıra daha iyi demokratik vatandaşlar olmamıza yardımcı olan düşünme becerilerini geliştirir ve bu da sonuç olarak daha iyi bir topluma doğru ilerlemeye yol açabilir. Felsefi sorgulama sayesinde bir eğitim araştırmasında epistemik ilerleme kaydederiz. Örneğin, öğrenciler epistemik olarak daha iyi veya daha değerli kavramlar, cevaplar, önermeler ve yargılar geliştirirler (Golding 2012:679). Felsefi sorgulama eğitimi, öğrencilerin giderek daha derin bir soruşturma yoluyla yaşamı ve toplumu

bilgilendiren çok çeşitli konular ve fikirler hakkında zengin bir anlayışa ulaşmalarına yardımcı olacaktır. Bu eğitim kişilerin benzersiz bir çözümü veya yerleşik bir karar prosedürü olmayan, ancak yarguların ve kararların her türlü şekilde daha iyi veya daha kötü olabileceği konular ve problemler hakkında daha dikkatli düşünmelerine yardımcı olacaktır (Cam 2014:1206). Bu çerçevede felsefi sorgulamanın eğitimsel faydaları, soruşturmanın içeriğiyle iyi fikirler, kavramlar ve anlayışlar elde etmekten ve sorgulamanın aşamaları, yöntemleri ve kazandırdığı beceriler ile insani olan, varoluşsal bir ilerleme kaydetmekten gelir.

Sorgulama, tüm farklı yaş grupları ve eğitim düzeyleri içinde çağdaş eğitim uygulamalarının giderek bir parçası haline gelmektedir. Vygotsky'e dayalı bakış açısına göre, insanın sorgulama kapasitesi, daha bilgili olanların, acemi katılımcıların kültürlenmesinde önemli bir rol oynadığı, kişilerarası keşif faaliyetlerine dayanan psikolojik işlevlerden biridir. Bu nedenle, sınıf içindeki sorgulama topluluklarında sorgulamaya şekil verilebilir ve kişileri "daha deneyimli katılımcı" konumuna getirebilir (Pardales ve Girod 2006:305). Aslında sorgulama bir sanattır, bir şeyin neliği ve nedenleri üzerinde durmanın bilincinin öne çıkmasıdır. Cam için sorgulamaya dayanan bir eğitim müfredatı, düşünmeye odaklanan bir müfredattır. O halde burada bilgiyi düşünülecek bir malzeme olarak ele alan ve bilginin ezberlenmesini vurgulayan bir eğitimden beklenecek sonuçlardan farklı bir durum söz konusudur (Cam 2014:1204). Dolayısıyla sorgulamayı önemli bir amaç haline getiren eğitim ortamlarında düşünme becerilerinin gelişmesi de önemli bir eğilim olarak ortaya çıkmaktadır.

Lipman'a göre de felsefi bir bağlantı kurabildiği sürece her sorgulama topluluğu, uzlaşma veya yargıda bulunmayı, fikir üretmeyi amaçlayan bir süreci ifade eden bir amaç içerir. Bu sürecin bir yön duygusu vardır; argümanın götürdüğü yere hareket eder. Süreç yalnızca konuşma ya da tartışma değildir; diyalojiktir. Bu, bir yapıya sahip olduğu anlamına gelir. Eleştirel, yaratıcı ve özenli (*caring*) düşünme tanımlarını işlevsel hale getirmek ve uygulamak için sorgulama

topluluğunu kullanmaya ihtiyaç vardır (Lipman 2003: 83-84). Bir sorgulama topluluğu, uzman uygulayıcılar olan, araştırılan konuyla ilgilenen bir grup katılımcının seçilmesini ve daha sonra felsefi bir moderatör veya kolaylaştırıcı tarafından yönlendirilen bu konuyla ilgili işbirlikli, diyalojik felsefi araştırmalara katılmalarını içerir. Bu işbirlikli sorgulama yöntemi, Peirce'nin bilimsel bilginin nasıl üretildiğine dair teorilerinden ve Dewey'in pragmatist felsefesinden türetilmiştir (Golding 2015:208). Burada sözü edilen felsefi sorgulama yöntemi daha sonra Çocuklar İçin Felsefe hareketinin kurucusu Mathew Lipman tarafından bir eğitim aracı olarak geliştirilmiştir.

3. Çocuklar için Felsefe (P4C) Yaklaşımı

Çocuklar İçin Felsefe (P4C) 1970'lerde ABD'de, M. Lipman tarafından başlatılan ve "felsefe" ve "çocukluk" kavramları arasındaki ilişkiyi keşfetmeye adanmış bir eğitim programı şeklinde, felsefeyi okullarda kapsamlı bir "içerik alanı" olarak inşa etmeye dayalı pratik hedefiyle ortaya çıkmıştır (Vansieleghem ve Kennedy 2011:171).

P4C programı pragmatistler C. S. Pierce ve J. Dewey'in felsefesinden güçlü bir şekilde etkilenen Lipman tarafından geliştirilmiştir. Lipman, Dewey'den bilimsel araştırma sürecinin sınıftaki eğitim süreci için önde gelen model olması gerektiği fikrini benimsemiştir. Pragmatist sorgulama kavramına dayanarak, bir okul sınıfını bir "sorgulama topluluğuna" dönüştürmek Lipman'ın fikridir (Figueiredo 2022:211). Lipman, çocukların "Neden?" (Why?) diye sormaya başladıklarında felsefi olarak gelişmeye başladıklarını öne sürer (Lipman, Saharp ve Oscanyan 1980:29). Lipman P4C programında "Neden?" sorularını işleten ve uygulayan sorgulamayı içeren etkinlikler; felsefi bir metnin okunması, sorgulama metnin okunması soncunda öğrencilerin meraklarının sorularla formüle edilmesi ve tartışma aşamaları öne çıkartmaktadır (Lipman 2011:9-10). Burada okuma, sorgulama ve tartışma sonrası farklı düşünme ve akıl yürütme yollarının açılacağı savunulmaktadır.

Tipik bir oturumda, öğrenciler daire şeklinde otururlar; öğretmen çemberin bir parçasıdır. Oturum beş bölüme ayrılır. Aşamalarda süreklilik vardır. İlk olarak, öğrenciler felsefi bir metin okurlar, bu da onları bir şekilde Dewey'in belirsiz bir durum olarak adlandırdığı ve araştırmanın başladığı bir konuma yerleştirir. Daha sonra öğrenciler okunan metin üzerinden tartışılacak konuları tanımlayan sorular sorarlar. Toplanan sorular daha sonra, yinelenen temalar ve kavramlar vb. analiz edilir ve bu da bir tartışma planının tanımlanmasına yol açar. Buna göre, bu ikinci ve üçüncü aşamalar, Dewey'in sorgulama sürecinde başlangıçta hissedilen bir zorluğun "entelektüelleştirildiği", yani araştırılması gereken bir problem olarak tanımlandığı ve araştırılması gereken öncü bir fikir veya hipotezle sonuçlandığı düşüncesi ışığında okunabilir. Takip eden tartışma sırasında katılımcılar, sorunlu durumu daha anlamlı hale getirecek şekilde yeniden inşa etmek amacıyla kavramları birlikte yapılandırır; analiz eder ve geliştirir, çıkarımlar yapar, varsayımları araştırır, kendilerini düzeltir. Dewey'in sorgulama sürecinde bir hipotezin akıl yürütme ve test etme aşamalarına karşılık gelen hareketleri gerçekleştirilir (Oliverio 2021:1324). Tartışma sürecinde kişiler oturum sırasındaki çalışmalarını bilişsel ve sosyal boyutlarla ilgili kriterler çerçevesinde değerlendirebilirler.

Çocuklar İçin Felsefe (P4C) derslerinde öğrenciler, "sorgulama topluluğu" olarak adlandırdıkları bir ortamda felsefi, diyalojik, gerçek bir sorgulamaya katılırlar. Epistemik amaç, öğrencilerin dünyayı, kendilerini ve aralarındaki ilişkileri anlamlandırmalarıdır. P4C geleneğindeki yazarlar tarafından ilerlemeden bahsedildiğinde, odak noktası öğrencilerin daha iyi bir tartışma yapması, düşünme yeteneklerini geliştirmesi veya bir araştırma topluluğunun idealine yaklaşması gibi ilerleme denilen şey üzerinde olma eğilimindedir. Bu gelenekteki metinler, öğrencilerin basit düşünceden karmaşık düşünceye, monologdan diyaloga ve bireycilikten bir sorgulama topluluğuna geçerek epistemolojik ilerleme kaydetmelerine yardımcı olacak tavsiyeler, araçlar ve alıştırmalar içerir (Golding 2012:684-685). Ancak burada tam bir epistemik ilerleme yoktur. Çünkü

epistemolojik anlamda ilerlemeyi görmek için bilişsel beceriler gelişmeli ve hatta yeni felsefi fikirler ve kavramlara yönelik değişik anlamlar ortaya konabilmelidir. Düşünceler rafine edilmeli, kavramlar en ince ayrıntısına kadar analiz edilmeli, sorular cevaplanmalı ve iyi düşünürler haline gelinmelidir.

Felsefi sorgulama topluluğunda, kavram sorgulanarak parçalanır ve grup onu oturumdan oturuma yeniden inşa etmeye başlar. Toplumsal bir ev inşa projesi olarak düşünülebilir, ancak bina “uzun vadede” inşa edilir, süreç kısa sürede bitmez ve gerçek deneyimlerimize göre parçaları sürekli olarak hareket eder, değişir, değiştirir veya yeniden şekillendirilir. Hatta sahip olduklarımızı yıkar ve yeniden tasarlamamıza yardımcı olur. Bir oturumdan her ayrıldığımızda, kavramın- ve kavramların genel olarak nasıl çalıştığının- biraz gözden geçirilmiş bir kavramı birlikte alırız ve bu da kendi bireysel deneyimimiz açısından yansıtma eğiliminde olduğumuzun belirtisidir (Kennedy ve Kennedy 2011:274). Felsefi sorgulama, sorgulayan topluluğun bir modelini sunar: akılcı ve özenli müzakere, karar verme ile uğraşan, iş birliği ve diyalog yoluyla ilerleme kaydetme arzusuyla hareket eden ve etkisi altında büyüyen saygı ve karşılıklılık türlerine değer veren bir topluluk (Cam 2014:1208) ideali ortaya çıkar.

Sorgulama topluluğu, diyalektiğe dayalı bir süreci içeren, yansıtıcı ve dengede bir düşünce sistemi inşa etmek ister (Lipman 2003:103). Bu topluluğunun yaptığı hamleler diyalektiktir ve daha geniş bir toplumsal anlam arayışı çağrısında bulunur. Sorgulama toplulukları, düşmanca olmayan müzakereler, paylaşılan bilişler, okuryazarlık ve felsefi hayal gücünün geliştirilmesi, derin bir okumanın teşvik edilmesi ve diyalojik metinlerden zevk alma ile karakterize edilir. “Her şeyden önce soruşturma topluluğunun sorgulaması, daha dar anlamda hakikat arayışını, daha geniş anlamda bir anlam arayışını içerir” (Lipman 2003:95).

Felsefi sorgulama alıştırmaları, herhangi bir eğitici uygulama gibi katılımcı, işbirlikli olduğunda ve almaktan çok inşa etmeye verildiğinde daha etkilidir. Çocukların deneyimlerini paylaşmaları ve anlamı keşfetmeleri için güçlü bir araç

sağlar. Çocuklar burada görüşlerini güvenle ifade etmeyi, şüphe duymayı, soru sormayı ve başkalarının düşüncelerine meydan okumayı öğrenebilirler. Bir sorgulama topluluğuna dahil olarak çocuklar şunları yapmayı da öğrenirler:

- Kendi sorularını sormak ve tartışmak için konuları gündeme getirmek;
- Kendi fikirlerini, görüşlerini ve teorilerini keşfetmek ve geliştirmek;
- Düşündükleri ve inandıkları şeyler için sebepler vermek;
- Bakış açılarını başkalarına açıklamak ve tartışmak;
- Başkalarının görüş ve fikirlerini dinlemek ve dikkate almak; sağlam sebepler ve deliller ışığında fikirlerini değiştirebilirler (Fisher 2007:626).

Sorgulama topluluklarına katılan çocukların, kendilerini kesinlik ve nesnelcilikten kaçınan bir dünya görüşü ve öznel yorumu öngören anlatsal-felsefi bir durumda bulmaları muhtemeldir. Anlayış düzeyinde, bir kişi kendini anlatı yoluyla anlar. Kaygı düzeyinde, o kendi kimliğini, temel gerçeğini ve grubun kimliğini kesinliğinin bir parçası olarak gerçekleştirmeye çalışır (Kiezel 2016:4). Dolayısıyla sorgulama bilincinin geliştiği bir ortamda çocuk varoluşsal boyutuyla, kendini gerçekleştirebilme imkanına da sahip olabilir.

Çocuklar İçin Felsefe yaklaşımının değeri, sorgulamayı geliştirmeye ve özellikle de çocukların felsefi entelektüelite ile düşünmelerini ve hareket etmelerini sağlayan sorgulama türlerini geliştirmeye odaklanan, iyi araştırılmış düşünme yaklaşımı olmasından kaynaklıdır (Fisher 2007:621). Bu bağlamda bakıldığında bir eğitim ortamında P4C çocukların derin düşünmelerini sağlayan ve onlara üst düzey bilişsel beceri kazandırmayı amaçlayan önemli bir eğitim yöntemi ve derstir. Lakin dikkate alınması gereken başka bir ayrıntı ise P4C yaklaşımının tek başına tüm bilişsel becerileri geliştirdiği iddasının çok genelleyici ve ütöpik olmasıdır. Ancak epistemolojik bağlamda ilerlemeyi içeren, çocukların küçük yaştan itibaren sorgulamaya, eleştirel olmaya, nedenler üzerinde düşünmeye dayalı bir eğitim ortamıyla karşılaşmasında önemli seçeneklerden yalnızca birisidir. Nasıl ki matematik veya doğa bilimleri, sanat bir eğitim ortamında tek başına bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri gelişmiş, farkındalığı olan, sorgulama bilincine sahip bireyler yetiştirmek için tek başına yeterli değil ise P4C

müfredatı da böyledir. P4C felsefi sorgulama bilincini kazandırmak için önemli hedefleri olan içeriklerden bir kısmını sunmaktadır. Bir eğitim ortamında bireyin düşünme, anlama, sorgulama ve anlamlar üretmesine dayalı, entelektüel bir girişim için yapılandırılan tüm eğitim programının ve içeriğinin birbirini destekleyici olması çok önemlidir. Tek başına hiçbir ders ve yaklaşımın eğitimde ve toplumsal olarak bilinçlenmede köklü bir değişikliğe yol açması beklenemez. O sadece bir ders veya bir seçenek olarak kalır. Önemli bir seçenektir ancak tek başına böyle bir içeriğin gücü sınırlıdır. Dolayısıyla tüm eğitim planlaması ve programı aslında önemli bir amaç olarak kişinin sorgulamaya dayalı farkındalığının gelişimi, eleştirel olabilmesi, varoluşa dayalı, "Nedenler" üzerinde ayrıntılı biçimde düşünme ilkelerinin geliştirilmesini önemli görmelidir. Bu yüzden eğitim ortamında, sorgulama bilincinin önemsendiği ve önemli bir hedef olarak alındığı bütünlüklü bir değişim gerekmektedir. Lakin bir dersin gücünün sınırlılığı hepimiz için ortadadır.

Sonuç

Sorgulama geniş katılımlı felsefi içeriğe sahip bir etkinlik olarak ele alınmaktadır. Felsefi sorgulama kavramlara yönelik felsefi bir araştırmayı ifade etmektedir. Sorgulama sayesinde insanın varoluşuna yönelik bilişsel durumları öne çıkartmaya çalışırız. Felsefi sorgulama sayesinde farklı bakış açılarının belirli bir özenle ve eleştirel olarak ele alınmasını sağlarız. Sorgulama ile yaşama dair her türlü durumu içeren nedenleri ortaya koymaya ve bu nedenler üzerinde düşünmeye, farkındalık kazanmaya yöneliriz. Bu uzun ve zor bir süreçtir ancak yukarıdaki birçok iddiaya da dayanarak söyleyebiliriz ki; insan doğası ve aklı sorgulamaya, eleştirel olmaya yatkındır.

Nedir? (Varlığın neliği?) Neden? Niçin? Kökünü kullanan sorular bilincin zorlandığı sorulardır. Lakin insan aklının etkinliğidir. Aslında bu sorular hem bilimsel hem de felsefi bağlama sahiptir. Bilimsel içeriğe sahip konularla ilgili de sorular sorarız, fakat ikisi de sorularla başlamasına rağmen bilimsel sonuçlar bizi merak ettiğimiz konunun sonuçlarına götürürken felsefi sorgulama bizi varoluşsal

derinliği olan anlamlar üzerinde tekrar tekrar düşünmeye yöneltir.

Neden sorusu bizi uçsuz bucaksız ve bazen de karanlık bir yere götürebilir. Zordur, ağırdır ve aynı zamanda hem zihnimizi hem de benliğimizi yorar. Nedenleri sorgulamaktan vazgeçebiliriz. Ancak “Neden?” soruları üzerinde ısrarcı olmak ve birtakım cevaplara ulaşabilme umuduna sahip olmak bizi daha olası insani, varoluşsal iyilerle karşı karşıya bırakacaktır. “Neden?” sorusunu *Sisifos*’un taşı gibi hiç ümidimizi yitirmeden, taşı yıllarca tepeye çıkartıp tekrar aşağıya düşmesine seyirci olsak dahi biz nedenleri sorgulamaya devam etmeliyiz. Bu ısrar ve direnç sayesinde insan olmanın, anlamlar üretmenin ve daha iyi yaşamının imkânına sahip olmaya başlayabiliriz. Bu sorular ve cevaplara ulaşabilme çabası insan için bir gelecek umudunu da barındırmaktadır.

Bireyin ve toplumun soru sorma ve sorgulamaya yönelik bilincini ve farkındalığını geliştirmek istiyorsak bu bilinci küçük yaştan itibaren kazandırmak önemlidir. Bunun yollarından bir tanesi ise eğitimde çocuklara küçük yaştan itibaren anlama, sorgulama ve düşünme bilincini kazandırma amacı güden Çocuklar için Felsefe (P4C) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım bilinçli bir biçimde okular için önemli bir seçenektir ve okulların bu seçeneği değerlendirmesi 21. yüzyıl için artık gerekli hatta kaçınılmaz görülmektedir.

Çocuklar için Felsefe yaklaşımının okullarda doğru ve sistematik biçimde kullanılmaya başlanması da aslında tüm bilinç sorunlarını çözmeyecektir. Ancak bu çağ için önemli alternatiflerden biridir ve P4C yaklaşımı bireylerin ve toplumun sorgulayıcı ve eleştirel yetilere sahip olması için değerli seçeneklerden birisidir.

Birey ve onun içinde yaşadığı toplumun geleceği için bilim, felsefe, sanat vb. alanlarla beraber iyiyi içeren ve insani olanları ön plana çıkartmaya dayalı ontolojik, etik ve epistemolojik birçok öğenin farkında olması önemlidir. Ancak bu unsurlardan yoksunluk insani yoksunla eşdeğerdir. O halde soran, eleştirel olan ve sorgulayan bireyler ve toplum her zaman önemini koruyacaktır. P4C yaklaşımı seçenek olarak bu yüzden her zaman önemini koruyacaktır.

Philosophical Inquiry in Education and Philosophy for Children (P4C)

Summary

Hasret Kökten

Dr. Lecturer.

Pamukkale University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Denizli, TR

ORCID: 000-0001-5496-1980

hince@pau.edu.tr

Introduction

Education refers to the socially superior institution. For education, the aim often stands out in the form of a human or social progress and development process. For Dewey, education is a means of sustaining life socially, a process of constantly renewing the meaning of life. However, education is also considered as a formative and constructive activity in a way that feeds, trains, "sends", "directs", "raises". Goals and contents that provide said progress or development are based on age, culture, geography, prominent theological view or science, philosophy, art, etc. may vary depending on the assigned task and value. However, one of the important factors that does not change about education is the understanding of being well or achieving good, which affects the society starting from the individual and includes everyone living in it. In order to achieve this, the contribution of philosophy is necessary. What is philosophy? This is a difficult question to learn. He tells where the meaning of "love of wisdom" comes from in the workings of his philosophy. However, these broad frameworks are not enough for us to fully understand what philosophy is. But we must treat philosophy "as an activity". The most important feature of philosophy is to think and question.

Philosophy, Inquiry and Philosophy for Children (P4C)

What do we wonder and question in a philosophical sense? Is every curiosity and question philosophical? Philosophy is one of the best ways to reach knowledge through concepts. The concept is accepted as the basis of inquiry processes. The ability to think and inquiry concepts is important for an intellectual break through. Considering the nature of philosophy in detail, it is important to inquiry the concepts. Concepts are also considered as tools that enable us to think deeply, ask questions, inquiry and take steps towards philosophy in terms of intellectuality. Philosophy is an activity: it is a way and method of thinking about certain concepts and types of questions. What kinds of things do thinkers-philosophers working in philosophy

discuss? They examine beliefs that many of us take for granted. It usually deals with questions that can be asked as to the "meaning of life": it includes questions about religion, right and wrong, politics, what the outside world has, the mind, science, art, and many other topics. Inquiry is seen as an investigative skill based on collaborative problem solving. Inquiry has an active, object-oriented nature. It aims not to acquire passive, inactive school knowledge, but to find answers and create works that are of importance and value in students' lives. In the literature, we can find 3 types of inquiry. (a) Inquiry as empirical research (b) inquiry by consulting sources (e.g., reading books) (c) inquiry through research into practices. They bring results that have a more scientific attitude and lay out empirical principles. In addition to the forms of questioning expressed here, another type of questioning is philosophical inquiry. In this type of inquiry, philosophical (common, central, and controversial) concepts are explored through dialogue. Philosophical inquiry is a search for concepts as a purpose. Peirce, one of the important philosophers, argues that all kinds of inquiry should be rational. By its logic, inquiry is the scientific process that will reach the same conclusion regardless of the aims of the researchers. Peirce believes that a community of inquiry is the model for the production of knowledge that will lead us from doubt to belief and ultimately to "truth." For Dewey, inquiry is the foundation of both discovery and learning. The inquiry process develops as an interaction between the known and the unknown, when some individual or group member is faced with a challenge. The development and good thinking that takes place in this inquiry process leads us to epistemic progress. According to Lipman, one of the thinkers who care about the development of inquiry consciousness, all questioning is a self-critical practice, and it is completely exploratory and curious. In a way, the branches that guide us towards the better. Inquiry is best understood as a continuous narrative process from the process of owning nothing until the conclusion is reached.

Inquiry and asking questions are synonymous to a certain extent. It contains a dimension that must be secured that evokes investigation in order to be questionable. We inquiry when we inquiry, and we ask questions when we see everything a user we've created has to answer. However, when existential results are expected in this process, organic interaction turns into questioning. The most important distinction between asking questions and questioning turns into a subtlety that highlights the existential course of human beings. Inquiry is always better with a collaborative structure and group. A community of inquiry is used to address philosophical problems and questions. Philosophical inquiry is a very important step both at the beginning and at the end of inquiry processes in all three types of inquiry mentioned earlier. The inquiry process begins with a central theme. Individuals develop their own research questions. Problems can be discussed and reflected, unlike scientific questions, the development of meanings, depth and rich perspective has always been in question in philosophical questions. Philosophical inquiry involves addressing different perspectives through discussion and inquiry. Inquiry teaches people ways to reason about the world, developing the ability to think critically and creatively about their world in questioning ways. For this reason, in order to develop critical and creative thinking, it should be considered important to ask questions in educational

environments and to develop the ability to inquiries. Inquiry is an important and useful educational method. In order to produce meanings that include concepts, children in the environment of inquiry become good people and develop them personally. Inquiry is increasingly becoming a part of contemporary educational practice across all different age groups and educational settings. The dominance of presenting the results of thinking as an important trend in educational environments that make inquiry an important goal. An important example of this in the educational environment is the Philosophy for Children (P4C) approach. P4C is developed by Lipman, who was strongly influenced by the staff of pragmatists C. S. Pierce and J. Dewey. Lipman adopted from Dewey that the scientific research process should be the leading model for the educational process in the classroom. Based on the pragmatist concept of inquiry, it was Lipman's idea to transform the classroom into a "community of inquiry." Lipman asks children "Why?" He claims that when they begin to ask (Why?), they begin to improve themselves. "Why?" in Lipman's P4C program. activities involving inquiry that operate and apply questions; Reading a philosophical text, questioning, formulating students' curiosity with questions as a result of reading the text and highlights the stages. In Philosophy for Children (P4C) classes, students participate in a dialogic, genuine inquiry in what they call a "community of inquiry". The epistemic goal is for students to make sense of the world, themselves, and the relationships between them. In the community of inquiry, the concept is questioned and disintegrated, and the group begins to rebuild it from session to session. The community of inquiry seeks to build a reflective and balanced system of thought that includes a dialectical process. The value of Philosophy for Children is that it is a well-researched thinking approach that focuses on fostering inquiry and specifically the types of inquiry that enable children to think with philosophical intellectuality. In this context, it is an important educational method and course that enables P4C individuals to think deeply in an educational environment and aims to give them high-level thinking skills. However, another detail to consider is that the claim that the P4C approach alone improves all cognitive skills is too general and utopian. P4C is only one of the important options for children to encounter an educational environment that includes progress in the epistemological context and is based on questioning, being critical and thinking about reasons from an early age.

Conclusion

Inquiry is handled as an activity with a wide-ranging philosophical content. Philosophical inquiry refers to a philosophical investigation of concepts. Through questioning, we try to highlight the cognitive states of human existence. Through philosophical inquiry, we ensure that different points of view are treated with a certain care and criticality. With questioning, we tend to reveal the reasons including all kinds of situations about life, to think about these reasons and to gain awareness. This is a long and difficult process, but based on many of the claims above, we can say that; human nature and reason are inclined to question, to be critical. Why? (What is being?) Why? Questions that use their roots are those that force consciousness. But it is the realization of the human mind. If we want to develop the consciousness and awareness of the individual and society questioning, it is important to evaluate this awareness from a young age. One of the ways to do this is the Philosophy for Children

(P4C) approach, which aims to raise the awareness of understanding, questioning and thinking in children from a young age. This approach is consciously an important option for schools, and it is now necessary, even inevitable, for schools to consider this option for the 21st century.

KAYNAKÇA | REFERENCES

- Artigue, M., & Blomhøj, M. (2013). Conceptualizing inquiry-based education in mathematics. *Zdm Mathematics Education*. 45(6), 797-810.
- Burbules, N. C., & Warnick, B. R. (2012). Philosophical inquiry. *In Handbook of complementary methods in education research*. (pp. 489-502). Newyork: Routledge.
- Cam, P. (2014). Philosophy for children, values education and the inquiring society. *Educational Philosophy and Theory*. 46(11), 1203-1211.
- Camus, A. (1998). *Sisifos Söyleni*, (çev. T. Yücel.). (Altıncı Basım). İstanbul: Can Yayınları
- Cevizci, A. (2010). *Eğitim Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1994). *What Is Philosophy?* New York: Columbia University Press.
- Dewey, J. (1910). *How We Think?* New York: D. C. HEATH & CO., PUBLISHERS.
- Dewey, J. (1938). *Logic: The Theory of Inquiry*, New York:Henry Holt and Company.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim*, (çev.T. Yılmaz) İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.
- Dirican, R. (2022). "Çocuklarla Felsefenin Eleştirisi," *Temaşa Felsefe Dergisi*. (17), 48-62.
- Duran, M. S. (2022). Bir Faaliyet Olarak Felsefe ve Düşünce. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*. (18), 68-85.
- Dobber, M., & van Oers, B. (2015). The role of the teacher in promoting dialogue and polylogue during inquiry activities in primary education. *Mind, Culture, and Activity*. 22(4), 326-341.
- Figueiredo, F. F. (2022). On the theoretical foundations of the 'Philosophy for Children'programme. *Journal of Philosophy of Education*. 56(2), 210-226.
- Fisher, R. (1998). *Teaching Thinking: Philosophical Enquiry in the Classroom*. London: Cassell.
- Fisher, R. (2007). Dialogic teaching: Developing thinking and metacognition through philosophical discussion. *Early Child Development and Care*. 177(6-7), 615-631.
- Fisher, R. (2013). *Teaching thinking: Philosophical enquiry in the classroom*, (4th edition), London: Bloomsbury Publishing.

Gatley, J. (2020). Philosophy for children and the extrinsic value of academic philosophy. *Metaphilosophy* 51(4), 548-563.

Golding, C. (2012). Epistemic progress: A construct for understanding and evaluating inquiry. *Educational Theory*. 62(6), 677-693.

Golding, C. (2015). The community of inquiry: Blending philosophical and empirical research. *Studies in Philosophy and Education*. 34(2), 205-216.

Guttek, G. L (2006). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, (çev.N. Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Isaac, M. G. (2021). Which concept of concept for conceptual engineering? *Erkenntnis*. 1-25.

Hannon, M. & Nguyen, J. (2022). Understanding philosophy, *Inquiry*. 1-37.

Heidegger, M. (1995). *Nedir Bu Felsefe* (çev.A. Irgat.). İstanbul: Afa Yayınları.

Kennedy, N., & Kennedy, D. (2011). Community of philosophical inquiry as a discursive structure, and its role in school curriculum design. *Journal of Philosophy of Education*. 45(2), 265-283.

Kizel, A. (2016). Philosophy with Children as an educational platform for selfdetermined learning, *Cogent Education*. 3(1), 1244026. 1-11.

Kohan, W. O. (2002). Education, Philosophy and Childhood: The Need to Think an Encounter, *Thinking: The Journal of Philosophy for Children*. 16(1), 4- 11.

Laverty, M. J. (2009). Learning our concepts. *Journal of Philosophy of Education*. 43, 27-40.

Lipman, M., Sharp, A.M., & Oscanyan, F. S. (1980). *Philosophy in the classroom*. Philadelphia: Temple University Press

Lipman, M. (1988). *Philosophy Goes to School*, Philadelphia: PA, Temple University Press.

Lipman, M. (1998). Teaching students to think reasonably: Some findings of the philosophy for children program. *The Clearing House*, 71(5), 277-280.

Lipman, M. (2003). *Thinking in Education* (2.rd Edition.). Cambridge: Cambridge University Press.

Lipman, M. (2011). Philosophy for Children: Some Assumptions and Implications. *Ethics in Progress*. 2(1), 3-16.

Murris, K. S. (2008). Philosophy with children, the stingray and the educative value of disequilibrium. *Journal of Philosophy of Education*. 42(3-4), 667-685.

Nozick, R. (1981). *Philosophical Explanations*. Cambridge:MA, Harvard University Press.

Oliverio, S. (2021). Traces of the Intersubject? Note-taking within the Community of Philosophical Inquiry. *Educational Philosophy and Theory*. 53(13), 1321-1333.

Pardales, M. J., & Girod, M. (2006). Community of Inquiry: Its past and present future. *Educational Philosophy and Theory*. 38(3), 299-309.

Peirce, C. S. (1992). *Selected Philosophical Writings, Volume 1. (1867-1893)* (edit. N. Houser and C. Kloesel,), Bloomington: Indiana University Press,

Platon (1999). *Diyaloglar 2* (çev. M. Gökberk.), (Dördüncü Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi,

Taşdelen, V. (2017). "Çocuk Kültürü Bağlamında Çocuklarla Felsefe," *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*. 2(4), 7-18.

Scholl, R., Nichols, K., & Burgh, G. (2016). Connecting learning to the world beyond the classroom through collaborative philosophical inquiry. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*. 44(5), 436-454.

Solomon, R. C., & Higgins, K. M. (2016). *The big questions: A short introduction to philosophy*. (Ninth Edition), Belmont: Wadsworth Cengage Learning.

Sönmez, V. (2012). *Eğitim Felsefesi*, (11. baskı), Ankara:Anı Yayıncılık

Vansieleghem, N., & Kennedy, D. (2011). What is philosophy for children, what is philosophy with children—After Matthew Lipman? *Journal of Philosophy of Education*. 45(2), 171-182.

Warburton, N. (2004). *Philosophy The Basics*, (Fourth Edition). New York: Routledge,

Westerblad, O. (2022). Deweyan conceptual engineering: reconstruction, concepts, and philosophical inquiry.